

**Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад вищої освіти
“Вінницька академія безперервної освіти”**

**Кафедра екології, природничих
та математичних наук
Магістерська кваліфікаційна робота на тему:**

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ
ПРИРОДООХОРОННОЇ РОБОТИ**

Роботу виконала:

Євич Лариса Валеріївна

Науковий керівник:

*Тарасенко Г.С., доктор
педагогічних наук, професор,
професор кафедри екології, природничих
та математичних наук*

КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

Актуальність теми

Вступ України до Європейського співтовариства передбачає суттєві соціально-економічні й політичні зміни в нашій державі, орієнтацію на гуманістичні цінності, серед яких важливе місце посідає ціннісне ставлення до природи як основи послаблення екологічної кризи та забезпечення сталого розвитку суспільства. У зв'язку з цим зростає увага до екологічної компетентності молодих поколінь.

Відповідно до нормативних документів (Концепція національного виховання, Закон України «Про освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національна програма виховання дітей та молоді, Концепція екологічної освіти в Україні) першочергового значення в екологічному вихованні школярів набуває процес створення умов для вдосконалення знань, практичних умінь учнів у сфері взаємодії з природою, формування ціннісного, непрагматичного та відповідального ставлення до навколишнього природного середовища.

Мета магістерської кваліфікаційної роботи

На основі аналізу сутності та структури екологічної компетентності особистості теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування екологічної компетентності школярів у процесі практичної природоохоронної діяльності.

Завдання магістерської кваліфікаційної роботи:

1. З'ясувати стан вивчення проблеми у психолого-педагогічній теорії та практиці;
2. Уточнити сутність і структуру поняття «екологічна компетентність школярів».
3. Схарактеризувати компоненти, критерії, показники та типи екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи.
4. Експериментально дослідити стан і особливості сформованості екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи.
5. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи у процесі практичної природоохоронної роботи.

Об'єкт дослідження – процес формування екологічної компетентності школярів.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи.

У нашій роботі ми виходили з **наукового припущення** про те, що екологічна компетентність сучасного школяра великою мірою залежить від ефективної організації практичної природоохоронної роботи, яка включає комплекс результативних природоохоронних акцій в ім'я збереження природного довкілля як в Подільському регіоні, так і в країні в цілому.

Методи дослідження:

- **теоретичні:** аналіз та синтез даних філософії, психології, педагогіки з проблеми формування екологічної компетентності для уточнення сутності базових понять; порівняння, класифікація й узагальнення теоретичних та емпіричних даних для обґрунтування структури, критеріїв і показників, педагогічних умов формування екологічної компетентності учнів; аналіз змісту навчальних програм з основних загальноосвітніх дисциплін з метою виявлення екологічного складника; вивчення масового та передового педагогічного досвіду;
- **емпіричні:** діагностичні (анкетування, тестування, педагогічне спостереження, бесіда, вирішення проблемних ситуацій) для з'ясування ставлення учнів до об'єктів природи, їхніх мотивів взаємодії з природою; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, підсумковий етапи) для визначення стану досліджуваної проблеми, упровадження у практику виховання відповідних педагогічних умов, форм і методів та експериментальної перевірки їхньої ефективності у формуванні екологічної компетентності школярів у процесі практичної природоохоронної роботи;
 - **статистичні:** методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, їхньої динаміки, засвідчення достовірності отриманих результатів експериментальної роботи.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Бершадського ліцею № 1 імені Анатолія Матвієнка.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні методики діагностування сформованості екологічної компетентності школярів; методичного забезпечення з формування екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи, а саме, методичного комплексу організації практичної природоохоронної роботи в загальноосвітній школі.

Інноваційність результатів дослідження. В роботі представлено новітні алгоритми експериментального вивчення світоглядних установок школярів щодо практичної взаємодії з природним довкіллям, а також пропонована система організації практичної природоохоронної діяльності учнів загальноосвітньої школи в сучасних умовах.

Впровадження результатів дослідження. Основні висновки і практичні рекомендації, викладені у дослідженні, впроваджено у навчально-виховний процес Бершадського ліцею № 1 імені Анатолія Матвієнка.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції “Vin Smart Eco” (Вінниця, 2023), на засіданнях круглих столів з питань природозбережувальної роботи (КЗ ВАБО, 2022-2023).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено в статті:

Євич Л. Формування нового екологічного мислення як шлях до збереження навколишнього середовища. “*Vin Smart Eco*”. За науковою редакцією Мудрака О.В. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (18-20 травня 2023, м. Вінниця, Україна). Вінниця: КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”, 2023. С. 73-76.

Збірник наукових праць

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
“ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ”

Випуск №3(36)

НАУКОВИЙ ВІСНИК

“*Vin Smart Eco*”

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ III МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
18-20 ТРАВНЯ 2023 РОКУ

Вінниця
2023

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Досліджено, що розвиток екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи є важливим завданням сучасної освіти. Поняттями «екологічна компетенція» та «екологічна компетентність» співвідносяться між собою як загальне та конкретне. Екологічна компетенція є системою нормативних вимог до рівня підготовки учнів у сфері вирішення екологічних проблем, збереження та стійкого відтворення життя. Екологічна компетентність є інтегративною властивістю особистості, її здатністю до ситуативної діяльності в соціальному та природному середовищі, за якої набуті екологічні знання, навички, досвід та цінності актуалізуються в умінні приймати рішення, виконувати відповідні дії, нести відповідальність за прийняті рішення, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля. Екологічна компетентність, як психолого-педагогічна категорія, існує у взаємозв'язку із поняттями екологічна свідомість, екологічна діяльність, екологічне мислення та екологічні цінності.

Визначено, що основними функціями, які виконує екологічна компетентність, є: формування екологічних уявлень про наявні зв'язки системи «людина – природа – суспільство»; формування ціннісного ставлення до природи; формування системи знань, вмінь та навиків щодо алгоритмів та стратегій взаємодії з довкіллям.

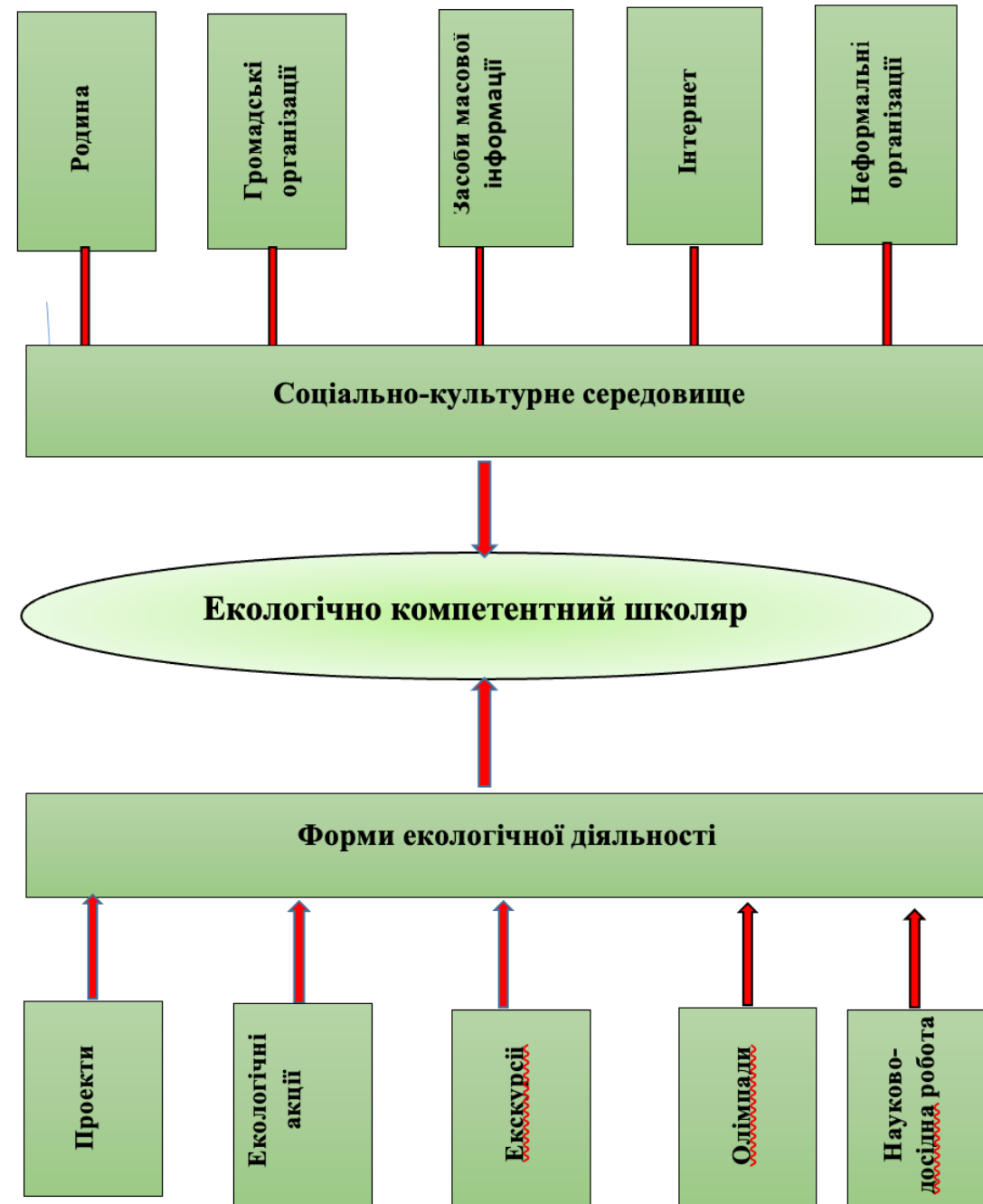
З'ясовано, що екологічна компетентність володіє особистісно-орієнтованим та діяльнісним характером, та досліджується в таких аспектах: здоров'язберігаючий, ціннісно-контекстний, інтегративний, громадянський, соціальної взаємодії та діяльнісний. Структура екологічної компетентності представлена наступними компонентами: когнітивно-гностичний, мотиваційно-ціннісний, емоційний, рефлексивний та діялісно-практичний.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

12

З'ясовано, що сучасна школа намагається формувати екологічну компетентність учнів не тільки за допомогою традиційних технологій навчання, а насамперед пошуку та використання інноваційних технологій, які активізують інтелектуальну діяльність, стимулюють до самостійного пошуку нових знань, розвивають в емоційному відношенні. У формуванні в учнів екологічної компетентності значна увага приділяється розвитку екологічного мислення, яке пов'язується з умінням приймати доцільні рішення щодо будь-яких дій у навколишньому середовищі, передбачити їхні наслідки. Вважається, що розв'язання завдань, вибір правильних рішень в альтернативних ситуаціях, пов'язаних із навколишнім середовищем, сприятимуть розвитку розумових якостей учнів, позитивно позначатися на формуванні екологічної компетентності школяра.

Отже, формування екологічної компетентності школяра, обов'язково дадуть паростки бережливого ставлення до повітря, чистої води, різноманіття рослинного і тваринного світу в майбутньому. Формування екологічної компетентності – це скоординована довготривала робота, яка відкриває дитині можливості взаємодії зі світом природи, і стає чинником загального розвитку та формування особистості.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

14

Експериментальне вивчення можливостей формування в учнів екологічної компетентності відбувалось в процесі трьохфазного експерименту. Процес розвитку екологічної компетентності не може бути здійснений без попереднього аналізу стану її сформованості у здобувачів шкільної освіти. Експериментальне вивчення сформованості екологічної компетентності учнів відбувалось в реальних умовах шкільного навчання у нашому регіоні.

Нами було проведено дослідження з метою виявлення рівнів екологічної компетентності учнів 6 класу Бершадського ліцею № 1 імені Анатолія Матвієнка, в якому брали участь 20 учнів.

Констатувальна фаза

Підсумкова фаза

Співвідношення рівнів екологічної компетентності учнів (за результатами підсумкової фази експерименту)

В межах дослідження було проаналізовано стан сформованості екологічної компетентності школярів за показниками «рівень екологічної грамотності» та «рівень екологічної культури». У напрямку виявлення у школярів рівня екологічної грамотності було здійснено практичне дослідження методом анкетування, яке проводилось серед учнів 5 та 6 класу Бершадського ліцею №1 імені Анатолія Матвієнка. Результати даного анкетування дозволили зробити чіткі висновки щодо рівня екологічної ерудиції та обізнаності учнів в основних природоохоронних поняттях та явищах. У напрямку виявлення у школярів рівня екологічної культури у школярів – показника їхнього суб'єктивного ставлення до природоохоронної діяльності - було здійснене дослідження у цьому ж навчальному закладі, шляхом ведення діагностичних карток учнів, з занесенням відповідних балів за досягнення у відповідних напрямках екологічного виховання (в ході виконання діагностичних завдань).

Таким чином, у результаті проведеної роботи, було виявлено позитивну динаміку щодо підвищення рівня екологічної компетентності школярів. Якщо в констатувальній фазі експерименту низького рівня виявлено 9%, то у підсумковому дослідженні низький рівень зменшився до 6%. На констатувальній фазі середній рівень екологічної компетентності був притаманний 23% школярів, але після проведеної формувальної роботи частка таких респондентів збільшилася до 35%. У той час помітно зріс високий рівень екологічної компетентності учнів – від 68% до 72%.

Висновки

Формування екологічної культури молодих поколінь є одним із найважливіших завдань сьогодення. Виховання у дітей відповідальності за природу – це складний і довготривалий процес. Результатом має бути не лише набуття відповідних знань та вмінь, а й розвиток навичок та бажання активно захищати та покращувати навколишнє середовище. Формування екологічної компетентності школяра, обов'язково дадуть паростки бережливого ставлення до повітря, чистої води, різноманіття рослинного і тваринного світу в майбутньому. Формування екологічної компетентності – це скоординована довготривала робота, яка відкриває учням можливості взаємодії зі світом природи і стає чинником загального розвитку та формування особистості.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!